

csoportja nyilvánosan prédikált és énekelt keresztény énekeket. Sok sértő megjegyzést és obszcén kézmozdulatot kellett elviselniük, az egyházi méltóságoktól pedig rengeteg kritikát, mégis hatékonyak voltak a tanúságtételben.

Visszatekintve ezekre a nagyszerrű asszonyokra, értékeljük bátorságukat: merték követni életükben Isten hívását, dacolva társadalmuk nőkre vonatkozó normáival. Erre a

bátorságra manapság is szükség van: amikor szexista kijelentésekkel sértik nyilvánosan vagy magánhasználatban a női méltóságot, amikor a nőkkel szexuális tárgyként kereskednek, amikor a lányokat kevésbé tartják érdemesnek az oktatásra, mint a fiúkat, vagy rosszabb lehetőségeik vannak a munkahelyeken... és sorolhatnánk. Ez nemcsak a lányok, asszonyok, hanem a fiúk és férfiak feladata is, hiszen az egy-

háznak küzdenie kell, és meg kell védenie minden ember méltóságát, tiszteletét és egyenlőségét.

Helen Brook

A szerző Church Missionary Society tanácsadója

Fordította:

Kőszeginé Rihmer Melinda

Forrás:

www.churchmissionsociety.org

1960 nyarán Franciaország polgárháború előtt állt, mivel az

Algéria-politikát illetően ellentétes vélemények álltak fenn a kormány és a lakosság között. Az egyik oldal államjogilag Franciaország részének tekintette Algériát, a másik oldal harcolt a párizsi kormány által védelmezett algériai gyarmatosítás ellen. Ebben a veszélyes időszakban *Jean Paul Sartre*, a híres filozófus nyilvánosan engedetlenségre szólította fel az Algériában bevetett francia katonákat. Amikor a korábbi tábornok és akkori államelnök, *Charles de Gaulle* munkatársai Sartre letartóztatását követelték, ő határozottan vonakodott, ezekkel a szavakkal: „Egy Voltaire-t nem tartóztat le az ember.”

A felvilágosodás kora

Ki volt ez a Voltaire, akire Charles de Gaulle hivatkozott? A Voltaire álneven csak később ismertté és híressé vált *François Marie Arouet* 1694-ben született Párizsban, *François Arouet* jegyző és királyi tanácsos, és felesége, *Marie Catherine Daumart de Mauléon* fiaként. Tízévesen, 1704-ben lépett be a jezsuiták által vezetett Louis-le-Grand kollégiumba. Az érettségi után jogtudományt tanult. A lázadó egyetemistát már ebben a korai időszakban kétszer is letartóztatták, mivel XIV. Lajos királyt gyalázó írásokat tett közzé. Ezután száműzetésbe ment Angliába és Kelet-Franciaországba. Ott keletkeztek azok a regények és filozófiai értekezések, amelyek ha még nem is hí-

ressé, de messzemenően ismertté tették. Emellett pénzügyi spekulánsként is tevékenykedett. A sikeres író 1746-ban vette föl tagjai közé a párizsi Tudományos Akadémia. Csodálói közé tartozott Frigyes porosz király, aki aztán II. Frigyesként 1750-ben udvarába, Sanssouciba hívta a zseniális beszélgetőtársát.

A 17. és a 18. század a felvilágosodás korszakának számít, amelyben egyházellenes és keresztényellenes célok uralkodtak. Az élen járó harcosok angliai filozófusok voltak, mindenekelőtt Hume és Locke, őket követték franciaországi elvbarátaik, az élükön Descartes-tal és Bayle-lel, s végül Németországban Wolf és Leibniz. Alapelvnek többé nem az Isten általi megvilágosodás számított, mint egykor Ágoston (†430) és Aquinói Tamás (†1274) esetében, hanem az önmegvilágosodás az autonóm értelem által. Voltaire, az új mozgalom buzgó lovagja, tántoríthatatlanul harcolt a katolikus egyház, annak abszolút érvényű dogmái, tekintélyelvű pápasága és titokzatos szentségei ellen. Néhány levelét ezzel a harci kiáltással fejezte be: „Écrasez l'infâme! Tapossátok el a gyalázatost!”

Meggyőződéses teista

Voltaire nem vonta kétségbe Isten létezését. A metafizikáról írt értekezésében ez áll: „Az a nézet, hogy létezik Isten, nehézségeket támaszt, de az ellentétes vélemény sem mentes az abszurditástól.”

Más alkalommal határozottan kijelentette: „Azt kérdezitek tőlem, hol van Isten. Nem tudom. És nem is kell tudnom. Tudom, hogy léte-

zik... Annak érdekében, hogy megtudjátok, Isten létezik, csak ezt az egyet kívánom tőletek: Nyissátok ki a szemeket... És fel fogjátok ismerni Istent, és imádni fogjátok őt.”

Bizonyára ebben az értelemben kell felfogni azt is, amit Voltaire a porosz királynak írt: „Ha Isten nem létezne, akkor ki kellene találni. De az egész természet azt kiáltja, hogy ő létezik.” ... „A feltámadás a legegyszerűbb dolog a világon. Aki egyszer megteremtette az embert, másodszor is képes megalkotni.”

A halál utáni élet gondolatával kapcsolatban nem minden humor nélkül jegyzi meg: „A mennyben három dolgon fogunk csodálkozni. Először: hogy olyan emberekkel találkozzunk, akiket nem vártunk oda. Másodszor: hogy nem látunk olyan embereket, akiket oda vártunk. Harmadszor: hogy mi magunk ott leszünk.”

Ehhez illenek halála előtti utolsó szavai. „Az Isten melletti hitvallással halok meg, amennyiben szeretem a barátaimat, nem gyűlölöm az ellenségeimet, és megvetem a babonát.”

Kevesen foglalkoztak annyit Istennel, mint Voltaire, és kevesen gondolkodtak Istenről olyan zseniálisan, mint ő: „Isten olyan kör, amelynek a középpontja mindenütt van, és amelynek a területe sehol sem fekszik.”

Voltaire határozott ellenfele volt a kereszténységnek, és így az egyháznak is, mivel annak hosszú történetében nem volt képes mást fölismerni, mint elnyomást és valótlanosságokat. De érvényben hagyta Jézust és az általa képviselt morált, sőt nagyra becsülte azt. Isten és az emberek c. írása tartalmazza ezt a megállapítást: „Még Jézus legna-

Valóban egyházgyűlölő volt-e Voltaire?

gyobb ellenségeinek is el kell ismerniük, hogy megvolt benne az a nagyon ritka tulajdonság, hogy tanítványokat tudott magához kötni. Tehetség és gyalázatos bűnöktől mentes erkölcs nélkül senki sem jut a lelkek fölötti uralomhoz. Az embernek meg kell szereznie azok megbecsülését, akiket vezetni akar.”

Szakadék Jézus és az egyház között

Voltaire meggyőződése szerint nyilvános működése idején Jézus sosem lépett föl azzal az igénnyel, hogy új vallást alapítson, hanem egész életében szerény kis zsidó maradt. Mindazonáltal rejtélyes maradt számára Jézus származása. Máriának a Szentlélek általi fogadását, ahogyan azt az Egyház tanítja, csak „az abszurd papi fantázia csúcának” tudta látni, a között pedig, amit Jézus tanított, és a között, amit a „papi kaszt” évszázadokon át hirdetett, csak nyilvánvaló ellentmondást: „A keresztény egyházak és Jézus Krisztus közötti ellentétek mindig is nagyobbak voltak, mint a nyugalom és a vihar, a tűz és a víz, a nap és az éjszaka közöttiek.”

Ezt az összevetést a rá jellemző szarkasztikus nyelven a következő morális ítélettel alapozta meg: „Egy indiai fakír a maga szegénységével és igénytelenségével, röviden a maga életmódjával jobban hasonlít Jézusra, mint a szuverén római pápa a maga átlagosan 8-9 ezer font sterlinges bevételével.”

Radikális felvilágosítóként, aki számára az értelem volt a legfőbb elv, Voltaire határozottan elutasította a keresztény kinyilatkoztatáshitét. Minden egyházi doktrínához alapvető bizalmatlansággal viszonyult. Számára a kételkedés volt a tolerancia előfeltétele szellemi és vallási téren egyaránt. A toleranciáról írt terjedelmes értekezésében ezt olvassuk: „Az emberiség általános érdeke a vélemény-, lelkiismereti és vallásszabadság, mivel ez az egyetlen eszköz ahhoz, hogy megteremtjük az igazi testvériséget az emberek között.”

Voltaire páratlan módon gyűlölte a katolikus egyházat, és sajátosan a jezsuitákat mint a pápák készséges parancsvégrehajtóit. Az egyház dogmaiban és szokásaiban nem volt képes értelmet felfedezni. Mindezekelőtt a keresztények számtalan gyalázatos tette és bűncselekménye váltott ki belőle feneketlen gyűlöletet az Egyház intézménye ellen, amint ez sok írásában megszólal. A kereszties hadjáratokat és az eretnekekkel szembeni inkvizíciót a for-

telmes zsidó morál örökségének tekintette. Elsősorban a pápaság túnt számára a „borzalmas botrány” megtestesülésének. Szenvedélyes harca a vallási fanatizmus és a papi hierarchia babonája ellen irányult. Az értelmes rend politikai és filozófiai alapon történő létrehozására törekedett.

Tekintettel az ilyen gyalázkodásokra, csaknem hihetetlenül hangzik, amikor azt olvassuk, hogy ugyanez a Voltaire kápolnát építtetett ferney-i birtokán, miséket mondatott, és minden évben teljesítette fogadási és áldozási kötelességét.

Voltaire az evangélium elleni vétségnek tartotta, hogy a püspökök az Egyház despotáiként léptek föl. Azt mondta: maga Jézus megvallotta, hogy országa nem e világból való, és nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon.

Természetes vallás

Voltaire az egyik legnagyobb francia írónak számít. Őt nem a regényes szépirodalom érdekelte, hanem mindig a kora problémáival folytatott vita. Az értelem, a tolerancia és az emberi jogok szenvedélyes élharcosa volt. Ennek megfelelően ez állt a koporsóján: „Erős ösztönzéseket adott az emberi szellemnek, a szabadságra készített föl minket.”

Voltaire legfőbb célja az általános lelkiismereti és vallásszabadság volt, ahogyan azt majd két évszázaddal később elismerte a II. Vatikáni Zsinat (1962-1965). Ebben az a meggyőződése vezette, hogy „csak az a vallás hozhat létre az emberiségből testvéri népet, amely elviseli az összes többit”. És azt kívánta: „Isten, az összes világok teremtője bárcsak részvétellel lenne a keresztények Őt kigúnyoló szektája iránt! Bárcsak visszavezetné őket a szent és természetes valláshoz!”

Amikor Voltaire-nek a vallások iránti gyűlöletéről esik szó, nem szabad megfeledkezni arról, hogy nem elvileg akarta lerombolni a vallást, hanem megtisztítani, és elvezetni akarta annak természetes és értelmes formájához. Az általa megfogalmazott „teisták hitvallása” így hangzik: „Mi elítéljük az ateizmust, mi undorodunk minden barbár babonától, mi szeretjük Istent és az emberi nemet. Ezek a mi hittételeink.”

A toleranciára vonatkozó elgondolását („Értekezés a toleranciáról”) Voltaire összekapcsolta egy *Jean Calan* halála utáni igazságügyi botrányal. Jean Calan toulouse-i pro-

testánst 1762-ben halálra ítélték és kivégezték, mivel hamisan azzal vádolták meg, hogy meggyilkolta saját fiát, Marc Antoine-t, mert az át akart térni a katolicizmusra. Beadványával Voltaire elérte a per újrafelvételét, a halálos ítélet visszavonását és az állítólagos gyilkos rehabilitálását. Terjedelmes védőiratának összegzéseként Voltaire ezekkel a szavakkal fogalmazta meg stratégiáját: „A fanatizmust mindenestül ki kell irtani, nem elég levágni a karmait vagy eltompítani a fogait ennek a szörnynek.”

1778. február 20-án *Gaultier abbé* levelet írt Voltaire-nek, s abban arra akarta ösztönözni, hogy béküljön ki Istennel és az Egyházzal. Néhány nappal később felkereste az ünnepelt író. Találkozásuk eredményéről Voltaire március 2-i leveléből értesülünk: „Alulírott kijelenti, hogy négy nap óta és 84 évesen vérköpési rohamok sújtják... Meggyóntam Gaultier abbénál, és amikor Isten úgy rendelkezik, a szent katolikus vallásban fogok meghalni, amelyben születtem. Remélek az isteni irgalmasságban, hogy minden bűnömöt meg akarja bocsátani, és ha valaha bosszúságot okoztam az Egyháznak, bocsánatot kérek azért Istentől és az Egyháztól.”

Erre a pap felfoldozta őt. Amikor azonban a szentáldozásban akarta részesíteni, Voltaire ezekkel a gúnyos szavakkal háritotta el: „Abbé úr, fontolja meg, hogy szakadatlanul vért köpök. Ügyelni kell arra, hogy Isten életének vérét ne vegyítsük az enyémmel.”

Az abbé elbúcsúzott a halálos betegről, miután az 600 fontot adott át neki az egyházközség szegényeinek javára.

„Istent imádvá, barátaimat szeretve, ellenségeimet nem gyűlölve és a babona mélységes megvetésével halok meg.” – 1778. március 30-án meghalt.

Mivel Voltaire katolikus temetése Párizsban elképzelhetetlen volt, *Mignot abbé*, az elhunyt egyik unokaöccse a champagne-i Scellières apátságba vitette, és ott temettette el. Csak több mint száz évvel később, 1890-ben vitték át földi maradványait a Szent Genovéva templomba, a mai párizsi Pantheonba; ott nyugszik olyan híres írók mellett, mint Alexandre Dumas (†1870), Victor Hugo (†1885) és Emile Zola (†1902).

Georg Denzler

Forrás: Kirche In, 2017/11